

АЛЕКСАНДЪР БЕСТУЖЕВ

СТРАШНАТА ПРОКОБА

Превод от руски: Филип Гинев, 1987

chitanka.info

Посвещава се на Пьотър Степанович Лутковски^[1]

*Отдавна казват ни прибързаните
отрицатели на чудесата: няма дух на
тъмнината; но все пак вярваме във духове,
приятели, и неизвестното тъй мами ни
сърцата!...*

... Тогава бях влюбен, влюбен до безумие. О, колко са се лъгали онези, които, заблудени от насмешливата ми усмивка, от разсеяните ми погледи, от небрежните ми думи в средата на красавици, са ме смятали за равнодушен и студен. Не са знаели те, че дълбоките чувства рядко се проявяват външно именно защото са дълбоки; но ако можеха да надникнат в душата ми, да я видят и разберат, биха се ужасили! Всичко онова, за което обичат да дрънкат поетите, с което така лекомислено си играят жените, което така престорено показват любовниците, у мен кипеше като разтопена мед, над която дори парите, ненамерили изход, лумват в пламък. Но винаги са ми били смешни до съжаление хората с шекерени сърца, които прекаляват с въздишките си; били са ми жалки до презрение отявлените женкари с тяхната студена възторженост, с техните заучени признания в любов и винаги ми се е струвало най-лошото нещо на света да попадна в тяхното число.

Не, не бях такъв; в любовта ми имаше много странност, необикновеност, дори абсурдност; можех да остана неразбран, но да бъда смешен — никога. Пламенната, мощна страст е като лава; тя помита и изгаря всичко по пътя си; в саморазрущението си изпепелява всички пречки и макар и за миг превръща в кипящ котел дори студеното море.

Така обичах аз... нека я наречем например Полина. Всичко, което жената може да събуди, всичко, което мъжът може да почувствува, беше събудено и почувствувано. Тя принадлежеше на друг, но това само увеличаваше цената на нейната взаимност, само

раздразваше по-силно сляпата ми страст, лелееща надежда. Сърцето ми би се пръснало, ако го затворех в мълчание; аз го излях пред любимата жена като препълнен съд — говорех ѝ пламенно и думите ми намериха отзвук в сърцето ѝ. И досега, щом си спомня уверенията, че ме обича, всяка моя фибра затрептява като струна и ако насладите на земното блаженство могат да бъдат изразени в звуци, без съмнение ще бъдат подобни звуци! Когато за пръв път докоснах с устни ръката ѝ — душата ми изчезна в това докосване! Стори ми се, че се превъплътих в мълния — така светкавично, въздушно, огнено беше това чувство, ако би могло да се нарече чувство.

Но блаженството ми беше кратко: Полина беше толкова строга, колкото и прелестна. Тя ме обичаше както никога не съм бил обичан дотогава, както никога няма да бъда обичан в бъдеще: нежно, страстно и безупречно... Онова, което бе заветно за мен, на нея ѝ струваше повече сълзи, отколкото бяха моите страдания. Тя така доверчиво се отдаде на защитата на моето великодушие, толкова благородно умееше да спаси себе си от укор, че би било нечестно да излъжа доверието ѝ.

— Мили! Ние сме далеч от порока — говореше тя, — но винаги ли сме далеч от слабостта? Който подхранва често тази сила, си подготвя падение; трябва да се виждаме колкото може по-рядко!

С кървящо сърце ѝ дадох дума да избягвам всякакви срещи с нея.

Бяха минали вече три седмици, откак не бях виждал Полина. Трябва да ви кажа, че служех още в Северския конноегерски полк и тогава бяхме разквартирувани в Орловска губерния... позволете ми да премълча кой уезд. Ескадронът ми бе на квартира близо до именията на мъжа на Полина. Навръх Коледа полкът ни получи заповед да се прехвърли в Тулска губерния и аз проявих достатъчно твърдост, за да замина, без да се сбогувам с нея. Признавам, че повече ме възпря страхът да не издадем тайната си в присъствието на други, отколкото скромността. За да заслужи уважението ѝ, трябваше да се откажа от любовта си и аз издържах на изпитанието. Напразно ме канеха околните помешчици на прощални празненства; напразно другарите ми, почти всеки от които имаше сърдечна връзка, ме увещаваха да се върна от похода, за да отида на бал — упорито отказвах.

Вечерта преди Нова година извършихме третия преход и се спряхме на денувка. Лежах сам-самичък на походното си легло в задимената селска къща, изпълнен с черни мисли и с тежка мъка на

сърцето. Отдавна не бях се усмихвал от сърце, дори в другарски кръг: разговорите им ми бяха станали непоносими, веселостта им предизвикваше у мен раздразнение, тяхното внимание към мен — досада, че не ме оставят на мира; можех на воля да се отдам самотен на тъжното си настроение, защото всичките ми другари се бяха пръснали по гостувалия; толкова по-мрачно ми беше на душата: в нея не можеше да проникне нито един отблясък от външната веселост, никакво случайно развлечение.

Но ненадейно пристигна конен куриер от един приятел, който ме канеше да гостувам вечерта на предишен негов хазяин, княз Лвински. Молеха ме непременно да отида: у тях пирът бил в разгара си, красавиците — звезда до звезда, момците-юнаци — цял рой и шампанското се леело като река. В постскриптум, уж мимоходом, ми съобщаваше, че там ще бъде и Полина. Аз пламнах... Нозете ми трепереха, сърцето ми бушуваше. Дълго ходих из стаята, дълго лежах като унесен от треска; но бурното движение на кръвта ми не утихваше, бузите ми пламтяха алено, като отблясък на душевния ми пожар; неуморното ми сърце тупаше звучно в гърдите ми. Да отида или не на тази вечер? Да я видя още веднъж, да вдъхна един въздух с нея, да се наслушам на гласа ѝ, да ѝ промълвя последно *прости!* Кой би устоял на такива изкушения? Скочих в шейната и препуснах назад, към селото на княз Лвински. Когато тръгнах, беше към два часа по пладне. След като изминах двадесет версти с моята шейна, наех от една станция пощенска тройка и благополучно препусках още двадесет и две версти. От тази станция трябваше вече да се отбием от главния път. Снажният кочияш с буйните си коне обеща да ме докара за един час в селото на княза, на осемнадесет версти далеч.

Качих се — давай!

Беше вече тъмно, когато потеглихме от двора, но улицата гъмжеше от народ. Момци с кадифени калпаци и сини кафтани се разхождаха, хванали се за поясите на другарите си; моми със заешки кожухчета с лице от яркожълт плат ходеха на групи; навред се носеха празнични песни, във всички прозорци мъждукаха светлинки и пред много врати пламтяха запалени борини. Моят сърцат кочияш, застанал на капрата на шейната, гордо подвикваше „Барда!“ и кипрейки се, кимаше на познати, много доволен, щом чуеше да казват за него: „Я виж, наш Альоха препуска! Накъде си тръгнал, соколе?“, и други

подобни. Като се измъкнахме от тълпата, той се обърна и ме предупреди:

— Дръж се сега, господарю! — Затисна дясната си ръкавица под лявата мишница, махна с оголената си ръка над тройката коне, подвижна им и те се извиха като вихър! Дъхът ми секна от бързия им галоп: те ни понесоха.

Като пъргава лодка върху гребените на вълните се премяташе, превалеше и подскачаше от едната страна на другата нашата шейна; моят кочияш, опрял крак на кобилищата на впряга и подръпвайки мощно поводите, дълго се бори с буйствуващата сила на застоялите се коне; но мундшцците само подклаждаха тяхната ярост. Те се носеха напред, мятаха глави и подлагаха димните си ноздри на вятъра, като вдигаха снежна вихрушка над шейната. Всеки от нас е толкова свикнал с подобно пътуване, че аз, хванат за капрата, си лежах преспокойно и се любувах на бързото препускане. Никой чужденец не може да изпита тази дива наслада — да се носиш на бясна тройка, бърза като мисълта, и във вихъра на полета да вкусваш една непозната нега на шемета. Мечтите ми вече се пренасяха на бала. Господи, как ли ще изплаша и зарадвам Полина с неочакваното си появяване! Укори, ласки; мирът е сключен и аз вече се нося с нея във вихъра на танците... И свистенето на въздуха ми се струваше музика, а мяркащите се край нас огради, гора — пъстри тълпи гости в бесен валс... Викът за помощ на кочияша ме извади от този унес. Грабнах двата повода и така дръпнах главата на средния кон, че той се закова и едва не се изхлузи от хамута. Измъчените бегачи най-после спряха, като биеха с крак и пръхтяха, и когато облакът скреж се слегна и ветрецът разнесе парата, кълбяща се над конете, попитах кочияша:

— Къде сме? — Той завързваше скъсания тръбен ремък и потягаше амуницията.

Кочияшът се озърна уплашено наоколо.

— Дай боже да се оправя, господарю! — отговори той. — Отдавна свърнахме от главния път, за да поизпотим по преспите тия дорчовци, и сега нещо не мога да позная къде е това място. Дали е Прошкин рид, или пък Андроновото сечище?

Не можех да го превиша нито с педя в неговите топографски догадки; изгарях от нетърпение да пристигна по-скоро и нервно удрях крак в крак, докато моят момък търчеше наоколо да търси пътя.

— Намери ли го?

— Лоша работа, господарю! — отвърна той. — Да не чуе дяволът, ама май сме се наврели при Черното езерце!

— Толкова по-добре, братко! Щом мястото ти е познато, колко му е да се измъкнем оттук; сядай в шейната и шибай конете!

— Какво ти по-добре; от това място не е лесно да се измъкнем — възрази кочияшът. — Тук чичо ми видял русалка: да видиш ти — седяла си на един клон и се поклащала, косицата си решила — ама една косица, ум да ти зайде; пък и хубава била — не можел да ѝ се нагледа. И гола-голеничка, както я майка родила.

— И какво, чичо ти целунал ли хубавицата? — попитах аз.

— Пазил те бог, господарю, да си правиш таквиз шеги! Ще ни чуе и тъй ще ни насади, че докато сме живи, ще я помним. Чичо толкоз се уплашил, че не само не успял да се прекръсти или да окне, за да я прогони, ами не можал и да ахне, когато тя го зърнала и като се закикотила, като запляскала с ръце — и се гмурнала във водата. От тази магия, господарю, той цял ден се мотал все около туй място и като се върна къщи, дума не можеше да изрече, само мучи като добиче! А кръстникът Тимоша Кулак лани срещнал тук караконджул; да видиш ти — преобразил се на свиня и току му се хвърля в нозете. Добре, че Тимоша знае де е слабото място на дявола: като се спуснал връз свинята, че като я хванал за ушите, тя взела да го блъска и да квичи, като да я колят; влачила го тъй до първи петли и чак на разсъмване го намерили край вратнята на Гаврюшка, оня, дето има хубава щерка. И какви още чудесии стават тъдява!... Едноокият Серьога да ти разкаже...

— Я остави тия приказки за друг път — рекох му, — нямам време, пък и желание да се занимавам с такива страхотии!... Ако не искаш русалката да те умори от гъделичкане или да спиш с рибите под леден юрган, търси по-скоро пътя.

Газихме преспи до колене. За наша беда облачна пелена бе покрила небето и през нея се сипеше тихо пухкав сняг; не виждахме месечината и не можехме да разберем къде е изток и къде запад. Лъжлив отблясък между дърветата ни примамваше ту надясно, ту наляво... Ей сега, мислим си, ще открием пътя... Като наближим — окаже се бряг на дол или сянка на някакво дърво. Само птичи и заешки следи бяха бродирали тайнствени фигури по снега. Унило позвъняваше

звънчето върху дъгата на впряга и повтаряше всяка наша тежка крачка, конете пристъпваха с провесени глави; кочияшът, бледен като платно, шепнеше молитви и мърмореше, че дяволът ни е подвел, че трябва да обърнем шубите си с вълната навън и така да ги облечем^[2] — и току се кръстеше. Аз затъвах в снега и високо роптаех против всичко и всички, побеснял от яд, а времето течеше — къде е най-после този проклет път? Трябва човек да е бил в подобно положение, да е влюбен и да бърза за бал, за да си представи гнева ми в този момент... Щеше да бъде много смешно, ако не бе много опасно.

Но ядът не ни изведе на стария път и не ни откри нов; образът на Полина, който танцуваше пред мен, и ревността, че тя се върти сега с някой щастливец, слуша ласкателствата му, може би им отговаря, никак не ми помагаша в търсенето. В тежката си мечта шуба аз можех да вървя само разкопчан, поради което вятърът ме пронизваше и вледеняваше потта по тялото ми. Краката ми, обути в леки ботуши за танц, бяха мокри и премръзнали до коленете. Положението ни беше такова, че трябваше да мислим не за бала, а за живота си, за да не свърши той в пустото поле. Напразно се ослушвахме: никъде не се чуваше човешки глас, дори птичи полет и прошумоляване на диво животно. Само пръхтенето на нашите коне или биенето на копитата им от нетърпение и от време на време дрънченето на звънчето, разтърсвано от юздата, нарушаваха околното безмълвие. Мрачно стърчаха отстрани групи ели, като загърнати със снежни савани мъртъвци, прострели към нас вледенените си ръце; храстите, отрупани със сняг, сплитаха сенките си върху бледната повърхност на полето; гнили обгорели дънери вееха белите си коси и приемаха мечтателни образи. Но всичко това не носеше и следа от човешки крак или ръка... Наоколо ни цареше тишина и пустош!

Младият ми кочияш не беше облечен като за път и пронизан от студа, заплака.

— Съгрешил съм, види се, пред бога — рече той, — та ме наказва с таква смърт. Да умреш като татарин, без изповед! Тежко е да се разделиш с белия свят, преди още да си опитал меда му. Да беше барем през постите, а то тъкмо за Нова година. Ох, как ще изпищи майка ми! Как ще се наплаче моята Таня!

Трогнат бях от искрените жалби на добрия момък; дал бих мило и драго да ми е така скъп животът и на мен, да вярвам и аз така горещо

в любовта и предаността. Но за да разсее оборващия го сън на бялата смърт, заповядах му пак да тръгне наслуки, та движейки се да запази топлината си. Вървахме така още половин час, когато изведнъж момъкът извика радостно:

— Ето я, ето я!

— Какво? — попитах го, като подскачах по дълбокия сняг към него.

Кочияшът не ми отговори; коленичил, той с възторг разглеждаше нещо. Беше конска следа. Уверен съм, че нито един бедняк не е бил така радостен при намирането на торба злато, както се зарадва моят момък на този сигурен признак и надежда за живот. И наистина, скоро излязохме на оживен дърварски път. Конете, сякаш усетили близостта на топъл обор, радостно наостриха уши и зацвилиха. Ние стремглаво полетяхме по пътя. След четвърт час бяхме вече в едно село, моят кочияш го позна и ме закара право в къщата на заможен селянин — негов познат.

Увереността върна бодростта и силите на премръзналия момък и той не влезе в къщата, докато не разгръ с тичане по улицата в кочанелите си членове, не разтърка със сняг ръцете и бузите си, дори докато не разкара и подреди конете. На мен ми бяха премръзнали само краката, затова ги разтрих в пруста до зачервяване със сукнения парцал и след пет минути седях вече на почетното място в стаята пред сложената трапеца, усърдно черпен от гостоприемния стопанин — вместо на бал попаднах на селска седянка.

При влизането ми всички станаха, поздравиха ме с учтив поклон и пак си седнаха. После само от време на време с намигване и шепнене разменяха по някоя дума за неканения гост. Булките, седнали една до друга с низани с мъниста диадеми, личните моми с разноцветни забрадки, с дълги плитки, в които бяха вплетени триъгълни шнолки с висулки или златоткани панделки, седяха по пейките тясно притиснати, за да не позволят да се пъкне между тях някой дявол — разбира се, дух, а не човек, защото много момци бяха намерили начин да се заврат между тях. Юнаци с конопени или басмени рубашки с украсени с галони коси яки и със сукнени кафтани се усукваха около момите или събрани на групи, си подхвърляха шеги, чупеха лешници, а един от най-веселите, накривил калпак, дрънкаше на балалайка „Изпод дъба, изпод бряста...“. Белобрадият баща на стопанина лежеше

на печката, обърнал лице към нас, поклащаше глава и наблюдаваше игрите на младежите; като от достойна за рамка картина, от горния одър надничаха две или три живописни детски главици, които гледаха надолу, току захлупвайки лице върху ръцете си, и се прозяваха. Дойде ред и на новогодишното разиграване на късмети. Когато пуснаха петела в кръга с посипани по краищата поименно наречени купчинки овес и ечемик и със заровени в тях пръстени и той удостоеше с вниманието си някоя от тях и клъвнеше от зрънцата, това беше сигурен знак за сватба на наречения или наречената... После покриха с чинийка една чаша, в която бяха поставени парченце нафора, въгленчета, чието значение никак не можах да разбера, и момински пръстени, и всички подхванаха обредни песни — тази лотария на съдбата и на нейните присъди. Слушах с тъга звучните напеви, на които пригласяше разтърсването на жребииите в чашата.

*Слава господу в небето,
слава царю на земята!
Правдата да побеждава,
както слънцето изгрява!
Да си имаме и злато,
да живееме богато!
Да се коне не изяздват
и одежди не износват!
На велможите ни — слава!
Бог с добро да ги дарява!
Да наспори много жито,
да е челядта ни сита!
Да текат реките пълни
с бистра вода до морето,
а пък малките речици
да ни карат воденици!*

*Песента ни нека слушат
дядовците за разтуха,
а момците — за поука!
Две дъги са разцъфтели*

*като лехи в небесата,
две радости на момата
отредила е съдбата —
с либето да се венчаят,
в мир и любов да живеят.
Заплувала ми е щука
от Новгород чак до тука.
Сребърна и е главата,
гръб — от маргарит и злато,
очите — елмази светли,
перки — шлейф многоцветен.
Щуката е верен знак —
някой ще пътува пак.*

На всекиго песента обещаваще добруване и слава, но като се постоплих, не мислех да доизслушвам безкрайните и вечни предсказания по късметчетата в чашата; моето сърце беше далеч и самият аз бих полетял след него. Взех да увещавам момците да ме откарат до имението на княза. За тяхна чест, макар и за мое огорчение, трябва да кажа, че никакво заплащане не ги съблазни да напуснат сърдечното веселие. Всеки отказваше под предлог, че конят му е слаб или изморен. Един нямал шейна, на друг подковите на конете били без шипове, трети го боляла ръката.

Стопанинът ме уверяваше, че би изпратил сина си да ме откара и без пари, но дал чифт добри свои коне да превозят до града съдебния заседател... Чашките се обръщат често, а главата на човека е една и сигурно вече трети ден празнуват по тоя край.

— И да ти кажа още, твоя милост — обади се един разтропан момък, като тръсна къдри, — нощ е вече, и то срещу Нова година. Дори и нашите моми, дето от нищо се не боят — като се гадае за либето им, не ги е страх да изтърчат зад плевника на къра да чуят сватбен камбанен звън, или в старата баня, да ги погали домашният дух с рошавата си лапа, та да им се падне богатство, — и те днес са подвили опашки... Нали вечерта срещу Нова година е дяволски сенокос.

— Стига си приказвал страхотии, Ванка! — подвикнаха му няколко тънки гласчета.

— Какво стига? — продължи Ванка. — Я попитай Оришка: как е изглеждала дяволската сватбена процесия, дето е видяла вчера, като се е оглеждала в огледалото на месечина зад плевника? Препускали, свиркали, подвиквали... като живи-живенички. Тя дума, че едно дяволче, преобразило се като сина на горенския кмет Афонка, току я канело: качи се, та качи се в шейната. Просто искало да я измъкне измежду другарките й. Добре, че умът й не е толкова къс, та да се съгласи.

— Не, ваша милост — обади се друг, — и да ни посребриш, едва ли някой ще се наеме да те откара! Двайсетина версти трябва да се обикаля около езерото, а да караш по леда — то е беля работа; пълно е с пукнатини и разтопени места; ще си направи шега дяволът и ще отидеш да ловиш раци в джобовете си.

— Тъй си е — рече трети. — Тая вечер дяволите ще заговяват: един на друг ще си дърпат плячката от ноктите.

— Стига сте дрънкали — възрази отраканият момък. — Дяволите заговявали. Черният ангел или както се казва по книжките, Етиоп, всякогаж стои зад лявото рамо на човека и без да мигне, дебне да го тласне към грях. Не сте ли чували що е станало у Пятница в Манастирище миналата Коледа?

— Що е станало? — извикаха множество любопитни. — Молим те, Ванюша, разкажи, само да не ни накараш да умрем от страх.

Разказвачът хвърли поглед към вратата, към прозореца, към лицата на слушателите, провлече „така-а“, оправи с дясната ръка къдрите си и започна:

— Събрали се били, както ние, на седянка. Момците се били маскирали, ама си направили таквиз страшни муцуни, че и денем да ги видиш, ще се скриеш зад печката, а не да се хванеш на тяхната игра. Обърнали си кожусите наопаки, сложили си по две педи носове и рога като на коза, а в зъбите по един въглен — зинали като ламии. Хрумнало им и таквоз нещо — петел пристигнал, яхнал върху рак, а смъртта с коса — на кон. Обуцарят Петрушка бил конят, та той ми разказа всичко, що било.

Разиграли се те, като лястовички пред буря, но не щеш ли, дяволът подсторил един момък, та си рекъл: „Я да взема да открадна

от покойника, дето лежи в параклиса, савана и лентата от челото, да се увия, да се набеля с вар и да дойда на седянката като мъртвец!“ На лошото сме чевръсти: доде помисли, и изгърчал до параклиса — да му се чудиш, де е намерил храброст да го стори. Изплашил всички до смърт: изпокрили се кой де свари — младо и старо... Но когато той се разсмял със своя си глас и взел да се кръсти и вери, че е жив човек, гръмнал смях, по-силен от уплахата. Разприказвали се, тоз едно, онзи друго, докато станало полунощ и било време вече момъкът да отнесе обратно погребалните вещи. Поканил някой от другарите си да го придружи — никой не ще; като поизтрезнял, свили се и крилете на смелостта му — хванал го страх, а приятелите се опъват да отидат с него. Покойникът отдавна бил известен като магьосник и никой не щял дяволите да му извият главата към гърба да си брои следите. Щом значи си взел савана на заем, връщай си го! Отде-накъде ние да сърбаме попарата, що си надробил.

И не щеш ли — докато преброят до две... чуват, някой се приближава по скриптящия сняг... и право към прозореца: чук, чук...

— Божията сила да ни пази! — извика изведнъж стопанката, вперила изплашени очи в прозореца. — Нашият дом е светен! — повтори тя, без да откъсва поглед от онова, което я беше поразило. — Вижте, вижте, някакъв страшен човек надзърта тук!

Момите извикаха и се притиснаха една до друга; момците се спуснаха към прозореца, а по-страхливите с опулени очи и отворени уста поглеждаха на двете страни и не знаеха що да сторят. И наистина на замръзналото стъкло като че се показва нечие лице... но когато отвориха прозореца — навън нямаше никой. Нахлуващата в топлата стая мъгла се завъртя из нея и затъмни за малко светлината на борината. Всички се поуспокоиха.

— Привидяло ви се е — рече разказвачът, едва съвзел се и той от уплахата, — гласът му беше пресеклив и неравен. — Но чуйте що станало по-нататък: скоро ще му се види краят. Когато изпоплашените хора в стаята набрали смелост да попитат „Кой чука?“ — оня отвън отговорил: „Аз съм, мъртвецът, дойдох за савана си!“ Като чул туй, юнакът, увит в него, свалил от себе си гробищната пелена и лентата и ги захвърли през прозореца. „Не го приемам! — викнал магьосникът и изскърцал със зъби. — Откъдето го взе, там да ми го даде!“ И саванът пак се озовал наред стаята. „Ти се подигра с мен, като ме покани на

седянката — викнал мъртвецът със страшен глас, — ето ме! Направи чест на госта си да го изпроводиш до неговия дом, до последния твой и мой дом!“ Разтреперани, всички взели да се молят на светиите, а виновникът седял, клетият, ни жив, ни умрял и чакал злата си гибел. А през това време мъртвецът ходел околоръст и викал: „Дайте ми го, иначе всички зло ви чака!“ Опитал да се провре през прозореца, но за щастие рамката била ръсена със светена вода, та го обгорила като огън; изревал и отскочил назад. Натиснал той портата и дъбовото дърво, с което била залостена, станало на прах... Заизкачвал се по стъпалата на входа... Тежко скърцали гредите под стъпките на вампира; кучето с квичене се завряло под коритото в пруста и всички чули как ръката на мъртвеца паднала върху резето. Напразно четели срещу му молитви против привидения и уроки — нищо не го хващало... Вратата със скърцане се завъртяла на пантите и мъртвецът — бух в стаята!

При тези думи на разказвача вратата на стаята, на която седяхме, се отвори, сякаш някой бе подслушвал, та да влезе тъкмо в този миг. Не може да се опише с какъв ужас извикаха гостите, наскочаха от пейките и се стълпиха под иконите. Много момичета, закрили лица с ръце, ги захлупиха на гърбовете на съседките си, като че ли ще се спасят от опасността, когато не я виждат. Очите на всички, устремени към вратата, очакваха да зърнат там най-малкото скелет, загърнат в саван, ако не и самия дявол с рога; и наистина — кълбящата се на вратата мразовита пара можеше да се вземе за адски серен дим. Най-после парата се разсея и всички видяха, че влезлият имаше съвсем човешки вид. Той се поклони приветливо на събраните в стаята, макар да не се прекръсти пред иконите. Беше строен мъж с разкопчан втален кафтан, под който се виждаше кадифена жилетка. Шалвари от същия плат се спускаха върху лачените му ботуши; пъстър персийски шал два пъти обвиваше врата му, в ръцете си държеше особена на вид боброва шапка с козирка. С други думи — дрехите му показваха, че е или търговски пътник, или пълномощник по откупите. Имаше правилно, но бледно като платно лице, черните му угаснали очи бяха безжизнени.

— Помози бог! — рече той с поклон. — Моля ви да си продължавате спокойно седянката и ти, стопанино, да не се безпокоиш за мен. Спрях във вашето село за малко: да нахраня моя раванлия; имам малко работа тук наблизо.

Като видя мен, човек в мундир, поклони ми се много нехайно, дори прекалено нехайно за положението си, и сдържано рече, че е на услугите ми. После поиска позволение да седне близо до мен и заговори за това-онова. Разказваното от него беше много интересно, забележките му резки, шегите му — хапливи. Личеше, че се е въртял доста между светски хора като посредник на забранени удоволствия или като блуден търговски син, купил с цената на всичкото си богатство жалка опитност, пропилял със златото си и здраве, и добър морал. От думите му лъхаше някаква насмешка над всичко, което хората са свикнали да уважават, поне външно. Не от лъжливо самохвалство или от лицемерно смирение разказваше той за своите порочни наклонности и постъпки: не, това беше вече вкоренена, студена поквара. Презрителна зла насмешка над всичко около него непрестанно играеше на лицето му и когато насочеше към мен пронизващия си поглед, по кожата ми неволно пробягваха студени тръпки.

— Вие, господине — рече ми той след известно мълчание, — се любувате на невинността и веселостта на тези прости хорица, нали, като сравнявате скуката на градските балове със селските седенки? Ще ви кажа — лъжете се. Никъде няма вече и помен от невинност. Гражданите казват, че тя е полско цвете, селяните сочат блестящите витрини, сякаш тя е затворена в тях като в позлатена клетка, а всъщност тя е погребана в старовремските книги, на които нашето време вярва единствено, за да ги отрича. А веселостта, господине? Аз може би ще разиграя за ваше забавление тази маймуна, която вие наричате веселост. Бутилка вишновка за момците, малко сладкиши за булките и шест аршина панделки за момите — това е селският рай; колко му е?

Той излезе и когато се върна, донесе от шейната си всичко, за което беше споменал. Като човек опитен в тази работа, седна в средата и с напълно селска реч, с разните му поговорки и закачки, взе да черпи със захарни петлета, да дарява на най-хубавичките жени панделки, копчета за сукмани, обици със стъкълца и други подобни дрънкулки, като наливаше на момците вишновка и дори придума някои булки да опитат от сладкото питие, Седянката забръмча като кошер, очите на момците засвяткаха, неприлични думички почнаха да се отронват от устата им, а момите хубавици, на които непознатият нашепваше на

ухото закачливи приказки, се смееха вече много по-ласкаво, макар че попоглеждаха скришом съседите си. За довършване на картината той се приближи до една икона, пред която забучената борина ронеше въгленчета върху стар тиган, зае се да я оправя и уж без да иска я угаси. Десетина минути се пипка в тъмното да раздухва пламъка и в това време сред взривове от общ смях се чуваха звуците на много откраднати целувки. Когато борината отново пламва, всички вече скромно седяха по местата си; во непознатият лукаво ми посочи пламналите бузи на хубавиците. Скоро се почувствуваха разложителните последици от неговото присъствие. Пийналите селяни взеха да спорят и да се карат; селянките поглеждаха със завистливо око дружките си, на които се бяха паднали повече дрънкулки. Много момци в изблик на ревност упрекваха своите изгори, че прекалено са любезничели с непознатия гост; някои съпрузи се заканваха вече на половинките си, че с юмруци ще им докажат любовта си, дето са намигвали на други; дори дечурлигата от високия одър се биеха за орехи.

Скръстил ръце на гърдите, странният непознат с доволна, но иронична усмивка съзерцаваше последиците от своите дяволии.

— Това са хората! — каза ми той тихо... но тези три думи съдържаха много. Разбрах какво искаше да каже: че в градове и села, във всякакви състояния и възрасти хората са с еднакви пороци; те изравняват глупостта на бедните и богатите; различни са залъгалките, за които ламтят, но вдетиняването им е еднакво. Поне това изразяваха насмешливият му поглед и тонът на думите му; или най-малкото на мен така ми се струваше.

Но скоро разговорът с това покварено същество, както и песните и селските игри, ми омръзнаха; мислите ми отново потекоха по привичното си русло. Подпрял лакът на масата, мрачно и разсеяно отговарях на въпросите, гледах наоколо си и неволен ропот се надигаше в сърцето ми, сякаш препълнено с пелин. Непознатият погледна часовника си и ми рече:

— Скоро ще стане десет часът.

Добре, че беше така — жадувах за тишина и самота.

В този момент един от момците с червеникави мустаци и открито лице, вероятно окуражен от почерпката на непознатия, се приближи до мен с поклон.

— Искам да те попитам нещо, твоя милост — рече той, — имаш ли юнашки кураж?

Погледнах го с усмивка: въпросът му много ме учуди.

— Ако някой по-умен от теб ми зададеше такъв въпрос — отвърнах му, — щеше да отнесе отговора по гърбилата си.

— О, твоя милост — възрази той, — мигар се съмнявам, че каквито са ти широки плещите, на цяла дузина ще излезеш насреща дори без да засучиш ръкави; всеки руски юначина я има тази храброст. Думата ми е не за хора, ваше благородие. Искам да зная, боиш ли се от магьосници и от дяволи?

Смешно беше да го разубеждавам; напразно щях да го уверявам, че не вярвам на такива неща.

— От дяволи се боя още по-малко, отколкото от хора! — беше отговорът ми.

— Хвала ти, твоя милост! — рече момъкът. — Най-последно си намерих другар. И значи няма да се уплашиш, ако се сблъскаш лице в лице с дявола?

— Дори ще го хвана за носа, приятелю, ако можеш да го накараш да се подаде от този умивалник...

— Добре тогава, ваше благородие — промълви той, снишил глас, наведен над ухото ми, — ако искаш да погадаеш за нещо в живота си, ако имаш като мен някоя изгора, хайде да вървим — да отидем на едно място; ще видиш всичко, което ще се случи с тях и с нас в бъдеще. Ама да не се уплашиш, ей, ваше благородие: за такова гадание трябва юнашко сърце. Та какво, идваш ли, или не?

Искаше ми се да отговоря на този Дългопол гадател, че или е глупак, или самохвалко и че никак не ми се ще за негово забавление или заради простотията му да се занимавам с подобни глупости. Но в този миг срещнах насмешливия поглед на непознатия, който сякаш казваше: „Искаш, приятелю, с благоразумни думи да прикриеш страхливостта си! Знаем ви вас, свободомислещите дворянчета!“ Към този поглед той прибави и съвет, макар че нямаше как да е чул поканата за гадание.

— Не вярвам да отидете — рече той със съмнение. — Какво свястно, дори забавно можеш да очакваш от такива хора!

— Напротив, ще отида!... — възразих сухо. Искаше ми се да постъпя напук на този непознат. — Отдавна ми се ще да разтворя като

орех бъдещата си съдба и да се запозная по-отблизо с дявола — казах на гадателя. — С какви заклинания ще го призовем от ада?

— Сега той снове по земята — отговори ми момъкът, — и е по-близо до нас, отколкото си мислите; трябва да го накараме да стори желаното по наша повеля.

— Гледайте той да не ви накара да се подчините на неговото желание — обади се гордо непознатият.

— Ще направим страшно гадание — пошепна ми на ухото момъкът, — ще призовем дявола на волска кожа. Веднъж вече той ме е носил на такава кожа по въздуха и каквото видях и чух там — промълви той преbledнял... — не е за... Но ти сам ще опиташ всичко, ваше благородие.

Спомних си, че в бележките към „Красавицата на езерото“ („Lady of the lake“) Уолтър Скот цитира писмо на шотландски офицер, който устроил точно такова гадание, и с ужас споделя, че човешкият език не може да изрази страха, който той брал. Любопитен бях да видя как у нас се извършва подобно гадание, остатък от езичеството в разни краища на Европа.

— Да тръгваме веднага — рекох, като опасвах сабята си и обувах изсъхналите си ботуши. — Днес май ми е било писано да се разправам с коне и дяволи! Да видим кой от тях ще ме докара до целта!

Бях прекрачил прага, когато непознатият с израз на привидна загриженост ми рече:

— Грешка правите, че тръгвате, господине: въображението е най-злият вълшебник и кой знае какво ще ви се стори, че виждате!

Благодарих му за съвета, като добавих, че отивам само за да се позабавлявам и че имам достатъчно ум да забележа измамата, както и трезва глава и твърдо сърце, за да не ѝ се поддам.

— Тогава нека се сбъдне отреденото! — произнесе след мен непознатият.

Момъкът се отби в съседната къща.

— Снощи у нас заклаха черен като катран вол, без нито едно светло петънце — рече той, измъквайки прясно одрана кожа, — тя ще ни бъде летящото килимче. — Под мишница носеше червен петел, три ножа блестяха на пояса му, а от пазвата му се подаваше гърло на бутилка, според обяснението му — някакво биле, брано през нощта срещу Еньовден. Младата месечина беше пробягала вече половината

небе. Вървахме по улицата бързо и момъкът ми обърна внимание, че нито едно куче не ни залая; дори онези, които срещяхме, се шмугнаха под вратните и само поглеждаха оттам с ръмжене. Изминахме около верста и половина. Селото се скри зад баира и ние свърнахме към гробищата.

Вехта, затисната от снега, дървената църквица стърчеше край полусъборената ограда и сянката и се проточваше надалеч, сякаш бе път към гробищния свят. Редиците от кръстове, тленни паметници на гниещи под тях жители на селото, смирено се скланяха над могиликите на гробовете и няколко ели с поскърцване люлееха черните си клони, клатени от вятъра.

— Тук! — рече момъкът и хвърли на земята кожата нагоре с козината. Лицето му съвсем се измени: вместо пламтящата руменина се покри със смъртна бледност; досегашната му приказливост се замени с тържествена тайнственост. — Тук! — повтори той. — Това място е скъпо на Онзи, когото ще призоваваме: тук в разни времена са погребани трима любимци на ада. За последен път ти напомням, ваше благородие: ако искаш, можеш да се върнеш, но почнем ли магията, не се озъртай, каквото и да ти се привида, колкото и да те викат, и не се кръсти и моли... Нямаш ли на врата си талисман?

Отговорих му, че нося на гърдите си малка иконка и кръстче, подарени ми от родителите с благословия.

— Свали ги, господарю, и ги закачи например на този гроб: сега ще ни пази нашата храброст.

Послушах го доста неохотно. Чудно нещо: като че ли ми стана по-страшно, когато махнах благословените от родителите ми вещи, придружавали ме от детинство; стори ми се, че останах съвсем сам, без оръжие и защита. А през това време моят гадател с тайнствени заклинания започна да обикаля около кожата. Начерта с нож пътечка, поръси я с течността от шишето и после, като задуши петела, за да не кръкне, отрязва му главата и поля с кръвта му за трети път омагьосания кръг. Наблюдавах го и попитах:

— Няма ли да варим в котел черна котка, та вещиците, нейни роднини, да ни дадат откуп?

— Не! — отвърна заклинателят, като заби ножовете в триъгълник, — черна котка се вари, за да ти се лепят Красиците. Цялата работа е да избереш от кокалчетата на котката едно, което,

нарекъл ли си го на някоя и докоснеш ли го, тя ще си загуби ума по тебе.

„Скъпо биха платили за такова кокалче в столиците — помислих си аз, — тогава и умът, и любезността, и красотата, дори щастието на глупците пет пари няма да струват в сравнение с него.“

— Но нищо — продължи той, — такава сила може да се получи и на Еньовден. Постава се жаба в пробита брезова кутийка, казва се заклинанието и се пъхва жабата в мравуняк, та да закрепци тя с човешки глас; сутринта, когато бъде вече изядена, в кутийката ще остане само едно чаталче и една кукичка: тази кукичка е сигурна въдица за сърцата; а ако любовната ти мъка е много голяма, пипни чаталчето и всичката ти дотогавашна любов ще се изпари яко дим.

„Колкото до забравата — помислих си аз, — каквито са нашите дами, не им е нужна никаква магия.“

— Време е! — рече гадателят. — И помни, ваше благородие: ако ти е мила душата, не се озъртай. Любувай се на месечината и чакай да видиш какво ще стане.

Загърнат в мечата си шуба, аз легнах на вълшебната волска кожа и оставих другаря си да си прави магиите колкото си ще. Мисълта ми обаче отново и отново се връщаше към въпроса: отде се взема у този човек такава увереност? Той можеше ясно да види, че не съм лековерен, следователно, ако мисли да ми вземе ума с разни номера, след час, след два ще ми станат ясни измамите му... При това — какъв интерес има да ме мами? Никой няма да посмее нито да ме ограби, нито да ми открадне нещо... Впрочем случва се тайните сили на природата да са достъпни за съвсем невежи хора. Колко лековити треви и хипнотични средства са в ръцете на прости хорица... Ами ако?... Засрамах се от самия себе си, че зърното на съмнението бе покълнало в главата ми. Но щом човек постави въпросителна на нещо, значи, че не вярва непоколебимо в него и кой знае колко може да се отклони махалото на съмнението?... За да отвлека мислите си от света на духовете, които може би ни окръжават незримо и ни влияят неусетно, приковах поглед към месечината.

„Тиха страна на мечтите! — мислех си. — Нима си населена само с нашите мечти? Защо литват така любовно към теб въздишките и мислите човешки? Защо е така мило на сърцето твоео сияние, като приятелски поздрав или майчина милувка? Не си ли ти родно светило

за земята? Не си ли другарка в съдбата на обитателите ѝ като нейна спътница в странничеството ѝ в ефира? Прелестна си ти, звезда на покоя, но нашата земя, обиталище на бури, е още по-прекрасна и затова не вярвам на мисълта на поетите, че е отредено нашите сенки да литнат към теб, че затова именно ти привличаш сърцата и мислите ни! Не, ти може да си била люлка, родно място на нашия дух; там може би е разцъфтяло неговото детинство и той обича да лети от новата си обител към познатия му, но забравен твой мир; но не е писано на теб, тихата страна, да бъдеш приют на буйната младост на душата човешка! В полета ѝ към усъвършенствуване на нея са ѝ отредени още по-прекрасни светове и още по-тежки изпитания, защото светлите мисли и изтънчената чувствителност се купуват на висока цена!“

От докосването на тази искра душата ми се запали; образът на Полина, надарен от въображението ми с всички прелести, витаеше пред мен...

„О! Защо не живеем във век на вълшебства — помислих си, — та дори с цената на кръвта си, на душата си да купим временно всевластие — тогава ти щеше да бъдеш моя, Полина... моя!“

В това време другарят ми, коленичил зад мен, произнасяше тайнствените си заклинания, но гласът му постепенно затихваше и ромолеше вече като ручей под снежна преспа...

— Иде, иде!... — възкликна той и падна ничком. На гласа му отвърщаше в далечината шум и тропот, като че ли вихър извиваше фъртуна по заснежения път, като че ли удари на чук кънтяха по камъните му... Заклинателят млъкна, но шумът постепенно нарастваше и приближаваше... От болезненото напрежение на очакването дъхът ми неволно секна и студ пробяга по членовете ми... Земята кънтеше и трепереше — не изтърпях и се озърнах...

И какво да видя? Бутилката беше празна и до мен хъркаше пиян падналият ничком заклинател на духове! Аз се разсмях — още повече че пред мен спря конят на непознатия, който минаваше с шейната си покрай нас. И той с удоволствие се разсмях при тази среща.

— Нали ви казах, ваша милост, че не бива да вярвате на този глупак. Добре, че не ви е дотягал дълго, като е побързал още отначало да се напие за храброст; чудно ли е, че от преливане такива гадатели виждат чудеса!

А същевременно от погледа на зловеците му очи сърцето ми се смразяваше и коварната му усмивка показваше, че се наслаждава на моето смущение, заварил ме в състояние на уплашено дете в тъмна нощ, объркан.

— Как попадна тук, приятелю? — попитах вездесъщия непознат, малко недоволен от назиданията му.

— Достатъчно е да си помислите за мен, господине, и аз съм вече пред вас... — отговори той лукаво. — Научих от стопанина, че искате да отидете на бала на княз Лвински; казаха ми, че тия селендури не се съгласили да ви откарат, затова с удоволствие се поставям на услугите ви — и аз пътувам нататък за тайна среща с една благородна госпожа. Мога да ви се похваля, че моят раванлия кон бяга като дявол от тамян, а през езерото е не повече от осем версти!

Не можех да посрещна отрицателно такова предложение. Скочих от радост и се спуснах да прегърна непознатия. Да пристигна дори в полунощ, за да я видя дори за миг... това беше чудесно, това беше примамливо!

— Много съм ти задължен, приятелю! Готов съм да ти дам всичките пари, които нося! — извиках аз и се качих в шейната му.

— Запазете си ги — отвърна непознатият, като сядаше до мен. — Ако ги употребите по-добре от мен, безразсъдно ще бъде да ми ги давате, ако ли пък така лошо, както и аз — ще бъде безсмислено!

Поводите се опънаха и конят полетя по леда на езерото като стрела, пусната от стоманен лък. Чуваше се само стърженето на шините, свистенето на въздуха, цепен от бързия раванлия. Дъхът ми секваше и сърцето ми замираще, като виждах как нашата шейна прелита през пукнатини на леда, как се извива и върти по краищата на разтопени места. През това време непознатият ми разказваше всички тайни похождения на местните дворяни: един ухажвал жената на предводителя, друга отишла на гости на нашия майор маскирана; грети вместо на следата на вълк попаднал на следата на съседа си и едва не претрепал звяра в спалнята на жена си. Нашият полковник си поделил с губернатора не знам колко хиляди, за да зачертае сметката за квартируване... Прокурорът неотдавна получил баница с плънка от злато, за да потули делото на помещика Ремницин, който пребил от бой свой крепостен селянин, и прочие и прочие.

— Учудвам се колко много клюки се носят тук — рекох, — и още по-чудно ми е отде можеш да ги знаеш ти.

— Да не мислите, господине, че среброто тук има друг курс или съдийската съвест е по-скъпа, отколкото в столиците? Или смятате, че огънят тук не обгаря, жените не са лекомислени и мъжете не носят рога! Надявам се, че тази мода няма да остарее до края на света! Вярно е, че сега повече говорят за честност в съдилищата и повече се правят на скромни в обществото, но то е само за да си показват цената. В големите градове е по-лесно да се прикрият авантюрите; тук, обратно, господине, няма нито модни магазини, нито ложи с решетки, нито наемни карети, нито посещения при бедни; наоколо съществува безбройна досетлива прислуга и на всяка крачка — дечурлига. Мина модата да се ходи за гъби и още не са станали навик разходките на кон, та горките нежни сърца, за да си уредят среща, трябва да чакат мъжът да отиде на далечен лов или голям църковен празник у съседите, или пък бурна нощ, та дъждът и вятърът да заличат следите на храбрив обожател, който не се бои нито от зъбите на кучетата, нито от езика на съседките. Впрочем, господине, вие ги знаете тези работи не по-зле от мен. На бала ще бъде звездата на тукашните красавици, Полина Павловна.

— Това не ме интересува — отвърнах студено.

— Наистина ли? — подхвърли непознатият и ме погледна насмешливо-внимателно. — Готов съм да заложа бобровия си калпак и като добавка — главата си, че отивате там заради нея... И наистина, отдавна е време да пресушите с целувки сълзите й, както сте го направили преди три седмици, в пет часа следобед, когато сте стояли пред нея на колене!

— Сатана ли си ти, или човек?! — изревах яростно, като хванах непознатия за яката. — Ще те накарам да признаеш от кого си чул тази клевета, ще те накарам, докато си жив, да мълчиш за онова, което знаеш.

Бях зашеметен и разгневен от думите на непознатия. От кого можеше да научи такива подробности за моята тайна? На никого и никога не съм я откривал; никога вино не е изтръгвало от мен бърливост; дори възглавницата ми не е чула издайническа дума. И изведнъж нещо, което бе станало между четири стени, на четири очи, на втория етаж и в стая, в която без съмнение никой не можеше да

надникне, бе научено от такъв безделник! Гневът ми нямаше граници. Бях силен и вбесен и непознатият се огъна като тръстика в ръката ми; повдигнах го от мястото му. Но той отмахна ръката ми като сламка и ме отблъсна, като че ли бях седемгодишно дете.

— Ще загубите с мен тази игра — рече той студено, но решително. — Заплахите за мен са монета без цена. И за какво е всичко това? Скърцащата врата не може да се накара да мълчи с чук, а с масло; при това самият аз имам интерес да мълча. Ето ни вече пред вратите на княжеския дом; помнете, въпреки недоверчивостта си, че съм ви вярно оръжие във всяко ваше смело начинание. Ще ви чакам да се върнете зад този ъгъл; желая ви успех!

Не бях се съвзел още, когато шейната се плъзна пред входа, непознатият ме остави там и изчезна. Влизам — вътре шум и блясък: селският бал беше, както се казва, в разгара си; танцьорите се въртяха със сърцато усърдие, дамите, въпреки полунощния час, бяха много бодри. Като ме видяха, наобиколиха ме любопитни и ме обсипаха с порой от въпроси и възклицания. Разказах им накратко за своите преждия, извиних се пред домакините, докоснах устни до ръкавиците на почетните старици, стисках ръце на приятелите, подхвърлях мимоходом по някоя любезна дума на дамите и бързо преминавах от една стая в друга, за да открия Полина. Намерих я далеч от тълпата, самотна, бледна, с обронена глава, сякаш венчето цвеля върху нея и тежеше като олово. Като ме видя, тя радостно извика, на лицето ѝ пламна огнена руменина; искаше да стане, но бе отмаляла и отново се отпусна на креслото, закрила очи с ветрилото си, като че ли ослепена от внезапен блясък.

Овладейл, доколкото можах, вълнението си, аз седнах до нея. Направо и чистосърдечно ѝ поисках прошка, че не издържах на тежкото изпитание и разделяйки се с нея, може би навеки, преди да потъна в глухата, студена пустиня на светския живот, още веднъж исках да сгрея душата си с нейния поглед — или не: не за нейната любов бях дошъл, а за да се науча как да я разлюбя, да намеря в нея някакъв недостатък, да се скарам с нея, да бъда огорчен от нейните упреци, раздразнен от студенината ѝ, дошъл бях, за да ѝ дам повод да ме обвинява, та да ни бъде по-лесно да се разделим, ако тя има жестокостта да нарече вина непреодолимото любовно влечение, като

се подчини на повелите на егоистичния разсъдък и нехае за внушенията на сърцето!... Тя ме прекъсна.

— Би трябвало да те упрекам — рече, — но съм толкова радостна, толкова щастлива, че те виждам, че съм готова да ти благодаря за неизпълненото обещание. Оправдавам се и се утешавам с това, че и ти, твърд мъж, се поддаваш на слабост; и нима мислиш, че дори да бях достатъчно благоразумна и да можех да ти се сърдя, щях да отровя с упреци последните минути на нашата среща?... Приятелю мой, ти все още вярваш по-малко на моята любов, отколкото на благоразумието, от което толкова се нуждаеш. Нека радостните ми сълзи те уверят в противното!

Ако беше възможно, щях да падна в нозете ѝ, да целувам следите ѝ, да... аз бях въвн от себе си от възхищение!... Не помня какво говорех и какво ми казваше тя, но бях толкова радостен, толкова щастлив!... Хванати за ръце, ние се смесихме с танцуващите.

Не съм способен да опиша какво чувствавах, когато, обвинил тънкия ѝ стан с ръка, трепетна от наслада, с другата стисках нейната прекрасна ръчица. Като че ли кожата на ръкавиците ставаше жива и предаваше трепета на всяка фибра... като че ли цялото същество на Полина искреше! Когато се понесохме в лудешки валс, летящите, ароматни кичури на косата ѝ се докосваха от време на време до устните ми. Вдъхвах ароматния пламък на нейното дихание. Моите блуждаещи погледи проникваха през воала — виждах как бурно се повдигаха и спадаха белоснежните полукълба, вълнувани от моите въздишки, виждах как страните ѝ пламтяха от моя огън, виждах — не... нищо не виждах... подът изчезваше под краката ми. Струваше ми се, че летя, летя, летя със сладостно замиране на сърцето ми! За пръв път забравях светското приличие и самия себе си. Седнал до Полина, по време на котилъона, мечтаех, че сме само двамата на света; всичко друго се сливаше за мен като облак, раздухан от вятъра. Умът ми се въртеше в огнен вихър.

Езикът, този висш дар на небесата, беше последното средство за споделяне на нашите чувства; всяка нейна къдрица с вида си или докосването си до мен ми говореше за любовта ни; аз бях така щастлив и същевременно толкова нещастен. Сърцето ми се разкъсваше, препълнено от чувства; но нещо не ми достигаше... Молах я да ми позволи да произнеса последното си *обичам те* на свобода, да

запечатам с целувка вечната ни разлъка... Тази дума разколеба твърдостта ѝ! Който не е обичал, само той не познава слабости... Съдбоносното съгласие се отрони от устата ѝ.

Едва в края на танца забелязах мъжа на Полина, който, застанал до насрещната стена, ревниво следеше всичките ми погледи, нашите разговори. Той беше зъл човек, душевно низък. Като човек никога не бях го обичал, но сега, като мъж на Полина, го мразех и бях готов да го унищожа. И най-малкото ни сблъскване можеше да бъде съдбоносно за двамата ни — чувствувах това и се отдалечих. Половината час, който мина от обещанието на Полина и времето на срещата ни, ми се стори безкраен. Зад една дълга галерия се намираше малкият домашен театър на княжеския дом, в който вечер се даваха представления. Именно в него бяхме уговорили да се срещнем. Бродех из пустата зала, между обърнати столове и струпани една върху друга пейки. Лунната светлина, която падаше през прозорците, рисуваше по стените призрачни цветя и дървета, отразени от кристалите на замръзналите стъкла. Стената чернееше като пещера и безредно разместените по нея кулиси изглеждаха като притаили се великани. Всичко това обаче спря вниманието ми само за миг. Дори да изпитвах страх пред безтелесните същества, не в такъв момент той би намерил място в гърдите ми: целият бях изпълнен с очакване, целият пламтах. Удари два часа след полунощ и трептящият звън на камбаната затихна като роптание на нощен пазач, недоволен, че са го събудили: звънът разтърси до дъно душата ми... Треперех като в треска, а главата ми гореше — аз изнемогах, аз се разтапах. При всяко изскърцване, при всяко почукване ме обливаше студена пот... И най-последно желаният миг настана: вратата се отвори с лек шум, на нея се появи като димна сянка Полина... още крачка и тя легеше на гърдите ми!!! Дълго, дълго продължи безмълвието, запечатано от безкрайната целувка на раздялата... най-последно Полина го прекъсна.

— Забрави, че съществувам — каза тя, — че съм те обичала, че те обичам, забрави всичко и прощавай!

— Да те забравя! — възкликнах аз. — И ти искаш да разбия последната брънка на утешението в желязната верига на живота ми, който отсега нататък съм осъден да влача като затворник! Да изтръгна от сърцето си, да залича от паметта си мисълта за теб! Не, това никога

няма да стане! Любовта беше моят живот и тя ще свърши само с живота ми!

И продължавах да я стискам в обятията си, адският огън течеше бурно по жилите ми... Напразно се мъчеше тя да се изтръгне, молеше ме, заклеваше ме; аз говорех:

— Още, още един миг щастие и ще се хвърля в гроба на бъдещето!

— Още веднъж прощавай — произнесе най-после тя твърдо. — Заради тебе аз забравих дълга си, пожертвувах семейния си покой, заради тебе пренебрегнах двусмислените погледи на приятелките си, насмешките на мъжете и заплахите на съпруга си. Нима искаш да ме лишиш от последното ми привидно благо — доброто ми име?... Не зная защо така замира сърцето ми и неволен трепет ме обхваща цялата; това е страшно предчувствие!... Но прощавай... време е вече!

— Късно е вече! — чу се глас откъм бързо отворилата се врата.

Изплаших се за Полина, хвърлих се срещу появилия се и ръката ми опря в гърдите му. Това беше непознатият!

— Бягайте! — каза той задъхан. — Бягайте! Търсят ви. Ах, госпожо, какъв шум предизвикахте с непредпазливостта си! — промълви той, като видя Полина. — Мъжът ви е бесен от ревност, разярен тича по следите ви... Вече е наблизно.

— Той ще ме убие! — извика Полина и се отпусна в ръцете ми.

— Дали ще ви убие не зная, госпожо, но навярно ще ви пребие. От него всичко може да се очаква. А че ще разгласи това пред цялото общество, няма съмнение. И без туй всички забелязаха, че двамата изчезнахте, и щом научих това, изтичах да ви предупредя.

— Какво да правя сега? — възкликна Полина, като чупеше ръце — каза го с такъв глас, че ми прониза душата: в него имаше укор, разкаяние и отчаяние.

Реших.

— Полина! — отвърнах ѝ. — Жребият е хвърлен, обществото е затворено за тебе; отсега нататък аз трябва да бъда за теб всичко, както ти беше и ще бъдеш за мен; отсега не ще бъдеш принудена да делиш любовта си, да принадлежиш на двама, без да си ничия. Под чуждо небе ще намерим убежище от преследванията и хорските предразсъдъци, а примерният ни живот ще изкупи престъплението ни. Полина! Времето ни е скъпо...

— Вечността е по-скъпа! — възрази тя, склонила глава на стиснатите си ръце.

— Идват, идват! — извика непознатият, който се върна от вратата. — Моята шейна е пред задния вход; ако не искате да загинете безполезно, вървете след мен!

Хвана ни и двамата за ръцете... Крачки на много хора се чуваха по коридора, в празната зала отекваха викове.

— Аз съм твоя! — пошепна ми Полина и ние бързо избягахме през сцената, по една тясна стълбичка надолу, към малка вратичка.

Непознатият ни водеше, като да беше вътрешен човек; конят му при нашето появяване зацвили. Завих в шубата си, оставена в шейната, едва дишащата Полина, скочих и аз в шейната и когато дочухме трясъка от строшаването на вратата на театъра, ние вече се носехме с всичката бързина на коня ни през селото, край плетове, надясно, наляво, надолу по баира — след миг ледът на езерото звучно затрепца от подковите и плазовете. Студът беше страшен, но кръвта ми клокочеше като огнен поток. Небето се проясняваше, но в душата ми беше мрачно. Полина лежеше тиха, неподвижна, безмълвна. Напразно се мъчех да я убеждавам, да я утешавам с думите си, че самата съдба ни е съединила, че ако беше останала при мъжа си, целият ѝ живот щеше да представлява укори и обиди!

— Всичко бих понесла — възрази тя, — и бих го понесла търпеливо, защото бях още невинна, ако не пред хората — пред бога, но сега съм избягала жена и съм заслужила позора си! Не ще мога да скрия това чувство от самата себе си дори ако далеч, в чужбина, се възродя граждански в кръга на нови познати. Всичко, всичко можеш да обновиш у мен, всичко, освен престъпното ми сърце!

Ние се носехме напред. Душата ми беше смазана от скръб. „Ето го значи така желаното щастие, което не можех да си представя за възможно дори в най-пламенните си мечти — мислех си аз, — ето ги омайните думи *аз съм твоя*, които мечтаех да чуя като небесен глас! Чух ги, Полина е моя и аз съм толкова дълбоко нещастен, по-нещастен от когато и да било!“

Но докато нашите лица изразяваха душевна мъка, лицето на непознатия, седнал на капрата, се обръщаше към нас по-радостно от обикновено. Той се усмихваше коварно, сякаш се радваше на чуждата беда, и леденият поглед на очите му беше страшен. Някакво неволно

чувство на отвращение ме отблъскваше от този човек, който така неочаквано ми се бе натрапил със съдбоносните си услуги. Ако вярвах на вълшебство, бих казал, че някакво необяснимо обаяние се криеше в погледа му, че това е самият дявол — толкова злобна радост от падението на ближния, толкова студена, безчувствена насмешка прозираше в това бледно лице! Бяхме близо до другия бряг на езерото. И тримата мълчахме, розовееща мъглица бе забулила луната.

Изведнъж повя ветреца и донесе до слуха ни тропота на гонеща ни потеря.

— По-бързо, за бога, по-бързо! — извиках на придружвача ни, който позадържа бяга на коня си.

Той трепна и сърдито ми отвърна:

— Трябваше по-рано да си спомните това име, господине, или изобщо да не го споменавате.

— Карай по-бързо! — му подвикнах. — Не си ти, който ще ми даваш съвети.

— Добрата дума трябва да се приеме дори от дявола — отвърна той, задържайки като че ли нарочно коня си. — При това, господине, в Писанието е казано: „Блажен е, който е милостив и към животните!“ Трябва да жалим и това хайванче. Аз ще получа парите си, загдето ви возя; вие ще притежавате прекрасната госпожа; а какво ще получи конят ми за потта си? Обикновена дажба овес! Той не пие шампанско и неговият непретенциозен стомах не мели и не цени скъпите ястия, за които двуногите не жаят нито душата, нито тялото си. Тогава кажете — за какво да се съсипва той?

— Шибай коня, ако не искаш да те направя на парчета! — креснах му аз, като посегнах към сабята си. — Ей сега ще освободя шейната от излишен товар, а света от безделник като тебе!

— Не се горещете, господине — хладно ми отвърна непознатият. — Страстта ви заслепява и вие ставате несправедлив в нетърпението си. Сериозно ви уверявам, че конят се преумори. Погледнете каква пара се вдига от него и колко е запенен, как хрипти и се олюлява. Той никога не е возил такава тежест. За нищо ли смятате трима пътници... и тежкия ви грях отгоре? — добави той, като оголи зъби в зъл присмех.

Какво можех да направя? Чувствувах, че съм във властта на този безнравствен злодей. Продължавахме да се движим напред в ситен тръс. Полина лежеше като в забрава: нито моите ласки, нито близката

опасност можеха да я извадят от това отчаяно безчувствие. Най-после при бледата светлина на луната видяхме ездач, който галопираше с всички сили след нас; с викове и удари той караше коня си да препуска по-бързо. Срещата ни беше неизбежна... И той ни настигна наистина точно когато започнахме да се изкачваме по стръмния бряг, след като бяхме заобиколили един заледен по краищата пробив в леда. Беше вече близко, едва не посегна към нас, когато хриптящият му кон в скока си нагоре се спъна и падна, като притисна ездача под себе си. Дълго се мъчи той да се измъкне, най-после изскочи изпод неподвижния труп и бясно се хвърли към нас. Беше мъжът на Полина.

Казах, че вече мразех този човек, който бе направил нещастна своята жена, но се сдържах: отговарях на упреците му учтиво, но твърдо; на обидите му кротко, но смело и решително заявих, че той за нищо на света няма да притежава вече Полина; че шумът само ще разгласи този нещастен случай и той ще загуби много, без да си върне нищо; че ако иска благородно удовлетворение, готов съм още утре да си разменим куршуми!

— Ето моето удовлетворение, подъл съблазнителю! — кресна мъжът ѝ и вдигна дръзка ръка...

И сега, като си спомня този съдбоносен миг, кръвта ми пламва като барут. Кой от нас не е надъхан от детинство с разбирането за неприкосновеност на дворянина, за честта на човека от благороден произход, за неговото достойнство? Много, много време изтече оттогава над главата ми. То я охлади, сърцето ми бие по-спокойно, но и досега, с всичките си философски правила, с цялата си опитност, не гарантирам за себе си и докосването ми с пръст може да взриви и мен, и посегналия. Представете си какво стана тогава с мен, гордия и буен младеж! Когато той замахна, притъмня ми пред очите: ударът не можа да засегне лицето ми, но засегна честта ми! Като лют звяр се хвърлих със сабята си срещу невъоръжения си враг и тя се вряза трижди в черепа му, преди той да падне на земята. Страшна въздишка, къс, но пронизителен вик, шурване на кръв от раните — това бе всичко, което в един миг остана от неговия живот! Бездушният труп падна на склона на брега и се търколи надолу върху леда.

Ненаситил още мъстта си, в бесния си порив изтичах по кървавата следа до езерото и опрян на сабята си, наведен над тялото на

убития, жадно се вслушвах в шуртенето на кръвта, което ми се струваше признак на живот.

Изпитвали ли сте жажда за кръв? Дано никога не се докосва тя до сърцето ви; но за нещастие аз съм я виждал у мнозина и сам съм я изпитвал.

Природата ме е наказала с бесни страсти, които нито възпитанието, нито навиците можаха да обуздаят. В жилите ми течеше огнена кръв. Обидят ли ме, невероятно дълго можех да запазвам хладна умереност в словата и постъпките си, но тя изчезваше мигновено и бесът ме обхващаше. Особено видът на пролятата кръв, вместо да угаси яростта ми, наливаше масло в огъня и аз с някаква тигрова жадност бях готов да я източа от врага си капка по капка, подобно на тигър, вкусил омразната напитка. Тази жажда беше страшно утолена с убийството. Уверих се, че врагът ми е бездиханен.

— Мъртъв! — чух глас над ухото си. Вдигнах глава: беше неизбежният непознат с неизменния присмех на лицето си. — Мъртъв! — повтори той. — Нека мъртвите не пречат на живите. — И блъсна с крак окървавения труп в дупката в леда.

Тънката ледена кора, покрила водата, звучно се строши; струите плиснаха по краищата и убитият полека се отпрати към дъното.

— Това се казва: като във вода потънал — рече през смях моят придружител. Трепнах неволно — адският му смях и досега звучи в ушите ми. А аз дълго стоях неподвижен, вторачен в огледалната повърхност на дупката в леда, в която, при бледните лъчи на луната, ми се привиждаше ликът на моя враг. В това време непознатият вземаше шепа сняг от краищата на леда, засипваше с него кървавата диря от смъкналия се по брега труп и примъкна върху същото място трупа на издъхналия от умора кон.

— Какво правиш? — го попитах, излязъл от вцепенението си.

— Погребвам своето съкровище — отговори той многозначително. — Кой каквото ще да мисли, господине, но трудно ще бъде да ви уличат в престъпление: този господин е можел да падне от коня си, да се пребие и да потъне под леда. Ще дойде пролет, снегът ще се стопи...

— И кръвта на убития ще отиде на небето заедно с парите! — довърших аз мрачно. — Да вървим!

— Бог високо, цар далеко — рече непознатият, като че ли предизвиквайки на бой земното и небесното правосъдие. — Но наистина е време да вървим. Преди да се вдигне олелия, ще трябва да се доберете до селото, оттам да препускате до вкъщи на отпочиналата си вече тройка и после да се постараете да заминете за чужбина. Белият свят е широк!

Спомних си за Полина и се спуснах към шейната; тя стоеше до нея на колене, със стиснати ръце и, изглежда, се молеше. Беше бледна и студена като мрамор. Ужасените ѝ очи бяха неподвижни. На всички мои въпроси отговаряше тихо:

— Кръв! По тебе има кръв!

Тези думи ми разкъсаха сърцето... но щеше да бъде гибелно да се бавим. Отново я загърнах в шубата си като заспало дете и шейната полетя.

Аз бих могъл да понеса бремето на злините, които се стовариха върху мен. Надъхан със светска нравственост, или по-точно — безнравственост, още пламтящ от мъст, под властта на бурни страсти, аз бях неспособен тогава на истинско разкаяние. Убийството на човека, който толкова силно ме бе обидил, ми се струваше осъдително само защото той беше невъоръжен. Отвличането на чуждата жена смятах за себе си само приключение, но чувствувах колко важно бе всичко това за нея и видът на жената, която обичах повече от живота си, която погубих с любовта си, защото бе жертвувала за мен всичко, всичко приятно за сърцето и свято за душата — познанства, роднини, отечество, добро име, дори спокойствието на съвестта си и дори разума си... И с какво можех да я възнаградя в бъдеще за загубеното? Можеше ли тя да забрави вината си? Можеше ли да заспи безметежен сън в обятията, окървавени от убийството, да намери сладост в целувка, оставяща следа от кръв по устата — и чия кръв? На онзи, с когото я свързваха свещените връзки на брака! Под кое благотворно небе, на коя гостоприемна земя ще намери покой престъпното сърце? Може би ще намеря забрава в глъбините на взаимността? Но можеше ли слабата жена да отхвърли или заглуши съвестта си? Не, не! Моето щастие изчезна завинаги и самата ми любов към нея отсега нататък ще бъде адски огън.

Въздухът свиреше край ушите ми.

— Къде ме откарваш? — попитах придружителя си.

— Там, откъдето те взех — на гробищата! — отвърна той злобно.

Шейната влетя през оградата. Ние се носехме от гроб на гроб, закачахме кръстове и най-последно спряхме пред волската кожа, на която правехме гаданието. Само че там предишният ми другар го нямаше. Всичко наоколо беше пусто и мъртво и аз неволно потръпнах.

— Какво значи това? — извиках гневно. — Твоите шеги са неуместни. Ето ти златото за проклетите ти услуги. Но закарай ме в селото, в дома ми.

— Аз вече получих възнаграждението си — отвърна той злобно — и твоят дом е тук, тук е брачното ти ложе!

При тези думи дръпна волската кожа: тя беше постлана над прясно изкопан гроб, в края на който бе спряла шейната.

— За такава хубавица заслужава човек да си даде душата — рече той и блъсна леката шейна... Ние полетяхме стремглаво в ямата.

Ударих си главата в края на гроба и загубих съзнание. Като в неясен сън ми се струваше само, че летя все по-надолу и по-надолу, че в дълбочината страшен кикот отговаря на стонове на Полина, която при падането се хващаше за мен и възклищаваше: „Дано поне в ада не ни разделят!“ Най-последно паднах на дъното... След мен се сипеха буци пръст и сняг и ни затрупваха и задушаваша; сърцето ми изнемогваше, в ушите ми гърмеше и пищеше, чувах ужасни подсвирвания и вой; нещо тежко, косматото ми притискаше гърдите, навираше се в устата ми и аз не можех да помръдна безсилните си членове, да повдигна ръка, за да се прекръстя... Свършвах, но с необяснимо терзание на душата и тялото. С последното си трескаво движение отхвърлих от себе си притискащата ме тежест: това беше мечата ми шуба...

Къде съм? Какво става с мен? Студена пот се стичаше по лицето ми, целият треперех от ужас и от направеното усилие. Оглеждам се, спомням си случилото се с мен... И съзнанието ми бавно се връща. Да, аз съм на гробищата!... Около мен надничат кръстове. Над мен е забулената месечина; под мен — фаталната волска кожа. Другарят ми, с който правехме гадателката магия, лежеше до мен дълбоко заспал... Малко по малко се уверих, че всичко, което бях видял, е било само сън, страшен, зловещ сън!

„Значи това беше сън?“ — казвате вие почти недоволено. Приятели, приятели! Нима имате толкова извратен вкус, че съжалявате, загдето всичко това наистина не е станало? По-добре

благодарете на бога, както му благодарих аз, че ме предпази от престъпление. Сън? Но какво друго е всичко преживяно от нас, ако не смътен сън? И ако не сте преживели заедно с мен тази нощ, ако не сте изпитали изпитаното от мен в мечтата ми, значи не съм съумял добре да ви го разкажа. Всичко това съществуваше за мен, съществуваше страшно, като наяве, като в действителност. Тази прокоба отвори очите ми, заслепени от страст. Измамен съпруг, прелъстена съпруга, разрушен, опозорен брак и — кой знае — може би кървава мъст, моя или по отношение на мен — това са последиците от безумната ми любов!!!

Зарекох се да не виждам повече Полина и сдържах думата си.

[1] Морски офицер, приятел на А. Бестужев, привърженик на идеите на декабристите. — Б.р. ↑

[2] Според народното поверие така човек можел да се избави от нечистата сила. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.